
IZARO

(1997 - 4N. SARIA)

Domeka-arrasti baten, zeregiñik ez neukala-ta, Bermeo-ingurura joatea erabagi neban. Egualdi ederra zan eta Bizkai'ko itsas-ertzaren edertasuna gozatzeari zan nire asmoa.

Oiñak Mundaka'n neukazala, aurrean Izaro ugartearen ikusi neikean itxasoaren barruan bakarrik eta isil-isilik, itxasoko olatuen orroa ta danbadakaitik eta bertan bizi diran itxas-txorien garrasiakaitik izan ez ba'litz.

Aldi baten frantziskotarren otoiz-eta gogarte-leku izateko eregi zan monastegi baten ondakiñak be ikusi zeitekezan toki aretan.

Nire lantegiko lagun batek beintzat olan azaldu eustazan gorabera oneik. Bera joan ei zan txanelatxu baten Izaro ikusteko asmoz eta bertan dagoan berezko kai baten ia-ia txanelatxuak atxaren aurka jo eta ondoratzekeko arrisku ederra izan eta gero, eldu ei ziran Izaro gaiñera.

Izaro'k 532 neurki inguruko luzerea dauka eta 117 neurkiko zabalera eta 45 neurkiko goiera. Bere lurra garana ta margo gorrizkaduna zala esan eustan lagunak, inguru onetan beste iñon aurkitzen ez diran bedarrak eta zugatz txikiak ugari dirala.

Azkenengo urteetan Bermeo'ko Udal-Batzak, gogo ona agertu-gurean, tropikoko zugatzak sartu ei dauz ugarte osoan eta itxura bereizti bat emon gura izan dautso, Karibe'n aurkitu geinkezan ugartearen parekoa izateraiño.

Baiña, zori txarrez, dana izan da kaltegarri bertako landarak eta bedarrak galtzen joan diralako, zugatz orreik ugartearen sortarazo daben lur-kentzearen ondorenez.

Gure bear-lekuko Jon bermeotarraren berbak buruan biraka nebazala...

– Arrastion, gazte! iñostan abots zoli batek atera ninduan neure burutapen oneitatik.

– Bai. Arrastion– erantzun neutsan neure azkuntza ona agertuz.

– Begiak urten-bearrean ikusten zaitut Izaro'ra begira eta ugarte oneri buruz zeozer geiago jakin gura ete dozun bururatu jatelako etorri naiatzu, denporarik galdu barik, ni gaur bizi nazen etxetik.

– Ederto, oso-osoan igarri dozu. Niri baiño geiago edeskiak entzutea atsegin jakonik ez da iñor izango.

Zeuk gura dozunean asi, baiña lar luzetu barik, orain gaba arin egiten dau-ta.

– Ea ba da, –esan eustan, betaurreko biribilduna eta kaska-motza zan gizon txiki eta potolo arek.

1422n. urteko otsaillaren 27'an Bermeo uriak, orduan Bizkia'ren buru zanak, emon eutsan Izaro ugartearen Frantzisko'tar lekaide bateri lekaide-etxe bat eregi egian. Orduan Izaro'n talajeruak baiño ez ziran bizi: batez be negu-aldian baleak agertu zirala adierazten eben, baita iñoz arerioak zetozela edo ekaitzen bat urreratzen zala be jakin-erazoten eben.

Frantziskotarren alkartearen arau-zaleak edo "observantes" zeritxoena zan. Izen ori arauak zeatz bete eta lurteko ondasunetatik urrin bizi ziralako ezarten jakon Lekaide-talde oneri.

Arteaga'tar Martin zan lekaide-buruaren izena. Ez dakigu ziur nongoa zan, baiña semez Busturi-aldekoa zala diño. Beintzat asagokoa ez zan, Urdaibai-inguruko zala bere euskereak argi agertzen dau-ta.

1422n. urteko orrillaren 2'an Martin anai au eta Undabarrena'tar Juan anaia, Albiz'tar Liño anaia eta Erkoreka'tar Martin anaia batera sartu ziran, frantziskotarren lekaide-taldearen barruan, Izaro ugartera.

– Alan da ze, guztiak euskaldunak? –itaundu neutsan edestia aurrera jarraitzeke aukerarik emon barik.

– Bai, –erantzun eustan–, Eta ez ori beste barik, geienak inguru onetakoak ziran: Busturi, Gernika, Mundaka eta Foru'koak.

"Binke", interesgarri neritxon edestiaren azkena jakingurean, mezedez aurrera jarraitzeke eskatu neutsan.

– Izaro'n bizikerea ez zan bapere eroso. Lekaideak euren gorputzetan asmau leikeezan itxasoaren orroak, gosearen erpakadak eta otzaren oiñazeak ez ziran makalak. Ori dala-ta, neke orreik leuntzeke asmoz– edo, orduko agintariak emoitze batzuk egin eutseezan, bizi-baldintzak obetu-gurean. Esaterako, Felipe II'ak (1527-1598) eta Felipe III'ak (1578-1621) agindu zeatzak emon ebezan urteko diru ta laguntzak Izaro'ko lekaide-etxera eldu zitezana. Felipe II'aren emaztea zan Valois'eko Isabel'ek lauki eder bat emon eutsen, Lauki onek "Izaro'ko Andra Mari eta umea" artu eban izena. Urteko 200 meza eskatu eutsezana lekaideai ordain lez.

Apurka-apurka Izaro'ko lekaide-etxea andituz, bere etxurea osotuz, joan zan eta beronen erti ta kultura-balioa be andituz joakozan.

Baiña kondairarik geienak lez, ez eban azken ona izan kontatzen nagokizun eta gertatua dan edesti onek.

1596n. urteko iraillaren 1.^oan itxas-lapur frantzetarrek eta anglandarrak agertu ziran gabaz Bermeo'ko itxas-ertzaren sarreran. Itxas-lapurak erasorako gertu egozala, Bermeo'ko arresiaren barruan ez zan iñor agiri eurreragoko gudaldiak dana suntsituta itzi ebena. Kanpaiak jo ebezan eta berreun gizon inguru agertu ziran albo-errietatik. Itxas-lapurak gatx ikusi eben euren egitasmoa betetea eta, bira-erdi emon ondoren, itxas-zabalerantza abiatu ziran eta an zain eukezan beste sei itxas-ontzi aundigaz alkartu ziran.

Itxas-lapurak lasai ikusten ebezan euren buruak itxaso sakonean, Bermeo zaintzen eben gizon ausar-tengandik urrin.

Ori orrelan izanik, euren otziditik ontzi bat urten eta Izaro'rantza abiatu zan eta bertan kairatu ondoren eraso ta lapurretea asi ebezan.

Ordurako, Lekaide-etxeko arduraduna zan Zabala'tar Juan anaiak kalizak eta irudi santuak sakristitik atera eta ugarteko leiza baten ostendu ebazan, toki eskutu baten, erasotzailleak aurkitu ez egiezan.

Beste frantziskotar bik, Lezama'tar Antonio anaiak eta Olabe'tar Sebastian anaiak, ez eben ain zori ona izan: Siniste-okerreko itxas-lapur areek arrapau ebezanean, era guztietako oiñazeak ezarri eta lotsakizunik aundieneko ekintzak bete ebezan euren gan. Lekaide-etxe osoa suntsitu ondoren, logelak, garautegia, jan-tokia, sukaldea ta ardautegia laskitu ebezan, baiña danbada-autsa ugari erabilli arren ez eben lortu eleizea ta ibiltegia edo "klastroa" suntsitzea. Erasotzailleak "hugonoteak" edo protestante frantzetarrek izan eta eleiztarrai ogetamar urte baiño geiagotan Frantze-aldean txarra egin

ondoren, eleiz-irudiak apurtzen asi ziran: Andra Mari Doatsuaren esku ezkerre ta, Irutasunaren irudiaren burua apurtuta gero, Santa Katalina'ren irudia erdi bi egin eben eta gero ganibetaz guztiai labainkadak emon eutseezan.

Izaro'ko lekaide-etxea austu ebenak itxasoratu ziranean, iñok ez daki alan-bearrez ala Jainkoaren zigor lez, bat-bateko ekaitz batek arrapatu eta Munda'ko Lamiaran baseleizearen barrenean atxa jo ondoren, guztiak ito ziran, bat izan ezik. Au ontzi bateko txoa zan eta uger egiten indar guztiak galdu ta, doi-doi eldu zan itxas-basterrera.

Lekaideak eta an ziran erritarrak zurtz eginda geratu ziran eta jazokizun ori zeruak bialdutako zigor lez artu eben.

Arrezkero Izaro'ko lekaide-etxea barriztatu bai egin zan, baiña 1719n. urtean bein betirako itzi eben lekaideak.

Izaro'ko triskantzak Sir Francis Drake (1540-1596) itxas-lapur anglandarrak egin ebala esan zan, baiña ori ez da orrelan. Oraindik ziur itxas-lapur areik nortzuk izan ziran jakin ez arren, ba-dakigu "La rochelle" itxas-portu frantzetarra izan zala euren abia-puntua.

—Zurtz eginda itzi nozu edestu daustazun kontakizun orregaz, baiña nondik dakizu zuk orrenbeste?

— Ai, gazte! Ni Bermeo'n bizi dan edestilari mundakar bat nozu eta oraintsu idatzi dot Izaro'ri buruz liburu bat.

—Neu egon naz ba! Ainbeste gorabera jakiteko...!

Zuk edestu daustazun kontakizunetik nik gauza bat argi atera ba'dot, auxe da: Izaro Euskalerrria ba'litz lez ikusten dodala eta itxas-lapurren eraso Euskalerrriak mendeetan zear jazan izan dauan kanpotarren etengabeko eraso. Baiña azkenean, txiki eta aul agertu arren, EUSKALDUNOK NAGUSI TA GARAILLE!

LEGARRETA'tar ASIER

LAPUR BATEN AUTORTZA

Beñola, erririk erri ibiltan zan lapur dollor bat joan zan autortzera.

Guzur fa abar bere barru loia azaldu bitartean, abadeari amar ogerleko atara eutsozan sakeletik polito-polito.

Batetik-bestera, ara ta ona ibilliaz bizi zala esan autsonean abadeari, onek, itxura txarra artuz, itaun au egin eutsun:

—Ez dozu ezer ostu?

—Bai, jauna, amar ogerleko.

—Jaubeari, emon bear dautsozuz, ostantzean ez dautzut parkamena emongo.

—Zuk artu gura dozu, jauna, nire zor ori?

—Ez, nik ez. Emoiozu jaubeari.

—Ta jaubeak gura ez ba'dau?

—Orduan zeureztat gorde eizu.

Eta gizon dollor arek, esker andiak emonda, alde egin eban.

X. Peña'k

"Euskerazaleak"en ikas-liburuan.

Euskal-esaera:

Txar sortu ta txar azi,

txar izango da beti.